SAN FRANĠISK FL-ART IMQADDSA (IV) (1219 - 2019)

Noel Muscat ofm

San Franġisk jirritorna fil-kamp tal-Kruċjati, li jieħdu Damietta u jitilfuha

Il-perjodu li jiġi wara l-laqgħa li kellu San Franġisk mas-Sultan al-Malek al-Kamel f'Settembru 1219 jibqa' mument problematiku għall-istorja Franġiskana. Mil-lat tal-istorja tal-Ħames Kruċjata l-avvenimenti huma ċari, u minnhom irridu nibdew biex nifhmu eżattament x'seta' ġara lil San Franġisk f'dak iż-żmien.

Qabel ma naraw kif spiċċat il-Ħames Kruċjata, ta' min isemmi xhieda kurjuża li tista' tirreferi għall-preżenza ta' San Franġisk fil-kamp tas-Saraċini meta ltaqa' mas-Sultan. Qed nirreferu għal xhieda li nstabet mill-istudjuż Louis Massignon (1883-1962). Skont John Tolan (*Saint Francis and the Sultan. The Curious History of a Christian-Muslim Encounter*, Oxford University Press, 2009, 295), "(Massignon) jaċċetta bħala vera l-verżjoni ta' Bonaventura dwar il-predikazzjoni ta' San Franġisk quddiem al-Kâmil, partikolarment il-prova tan-nar. Massignon qalleb fost l-għejun Għarab u sab dak li hu qies bħala prova tal-preżenza tal-qaddis. Hu sab riferiment għal Fakhr al-Din al-Farisi, kunsillier spiritwali ta' al-Kâmil, li kellu avventura memorabbli ma' ċertu *raħib* (raħeb Kristjan). Għal Massignon dan ir-raħeb seta' kien Franġisku, anke jekk forsi kien hemm oħrajn li din l-iskrizzjoni tista' tirreferi għalihom, bħall-Patrijarka Koptu ta' Lixandra, li ħa sehem f'diskussjoni ma' studjużi Musulmani quddiem al-Kâmil fl-1221." Massignon jgħid li din l-iskrizzjoni kienet tinsab fuq il-qabar ta' al-Farisi, li miet fil-Kajr fl-1221.

Is-sitwazzjoni f'Damietta lejn tmiem is-sajf tal-1219 kienet waħda iddisprata. Il-belt kienet ilha minn Frar assedjata u l-popolazzjoni bdiet tmut bil-ġuħ u bil-mard. Ix-xmara Nil ma kinetx faret dik is-sena, u l-Eġittu kollu kien qed isofri l-ġuħ. Al-Kamel kompla jipprova jimbotta lill-Kruċjati lura mill-assedju ta' Damietta, imma ma rnexxilux.

Fil-lejl tal-4 ta' Novembru 1219 xi għases Kristjani ntebħu li wieħed mit-torrijiet ta' Damietta kien donnu abbandunat. Huma telgħu jaraw u sabu li t-torri kien vojt. Għalhekk irritornaw fil-kamp u xandru l-aħbar. Il-Kruċjati okkupaw it-torri u parti mis-swar, u mbagħad fetħu wieħed mill-bibien tal-belt u l-armata Kristjana daħlet.

L-għada filgħodu al-Kamel irtira għax ma kienx hemm possibiltà li jsalva l-belt. Imma l-Kruċjati, immexxijin minn Balian ta' Sidon, ma sabu l-ebda reżistenza meta daħlu Damietta. Il-kronista u kjeriku Oliver ta' Paderborn li kien preżenti waqt il-Ħames Kruċjata (1217-1221), awtur tal-*Historia Damiatina*, jikteb li, minn 80 elf abitant 3 elef biss kienu għadhom ħajjin meta l-Kruċjati rebħu l-belt fil-5 ta' Novembru 1219, u li minn dawn 100 biss ma kinux morda. Bejn is-swar u l-ħitan tal-belt, fil-foss, il-Kruċjati sabu eluf ta' iġsma ta' mejtin bil-pesta fi stat ta' dekompożizzjoni. Id-dehra kienet waħda tal-biża'. Jekk San Franġisk daħal magħhom fil-belt, dak il-jum kellu jibqa' immarkat fil-memorja sensibbli tiegħu bħala prova tal-assurdità tal-gwerra, l-aktar jekk hi gwerra f'isem kawża qaddisa.

Il-Waqa' ta' Damietta

Arnaldo Fortini

Il-Kruċjati sabu l-belt mhix imġarrfa u sabu teżori kbar li mill-ewwel ippruvaw jaħkmu. Kien hemm konfużjoni sħiħa u s-suldati inxteħtu fuq ir-rikkezzi bla kontroll. Huma bdew ukoll jokkupaw l-artijiet madwar il-belt, u żguraw li l-flotta Kruċjata kellha t-triq miftuħa għall-baħar.

Fil-ftit xhur wara li ħakmu Damietta, beda inkwiet kbir għall-Kruċjati. Jean de Brienn ippretenda li Damietta tkun parti mir-Renju ta' Ġerusalemm, imma l-Kardinal Pelagius ma riedx. Il-kavallieri Templari u Ospedalieri rvillaw kontra Pelagius u marru għan-naħa tar-Re, u kienu biss it-Taljani li baqgħu jappoġġjaw lill-Kardinal. Fit-toroq tal-belt kien hemm ġlied u nuqqas ta' ordni. Bil-mod il-mod, il-Kruċjati bdew inaddfu l-belt mill-effetti tal-gwerra u tal-mard, biex hekk nhar il-Gandlora, fit-2 ta' Frar 1220, huma daħlu trijonfalment f'Damietta u qasmu l-belt fi kwartieri għal kull grupp ta' Kruċjati. L-Ordnijiet mendikanti wkoll ingħataw knejjes għalihom. Il-Minuri irċevew knisja fil-kwartier tal-Kruċjati ta' Bologna u Lucca. Skont l-istoriku Arnaldo Fortini (*Nuova vita di S. Francesco*), nafu bl-eżistenza tagħha minn dokument tad-19 ta' Ġunju 1220, li jitkellem minn post *iuxta ecclesiam in qua abitant fratres Minores* (maġenb il-knisja fejn jgħixu l-patrijiet Minuri).

Fit-2 ta' Frar 1220 saret il-purċissjoni tad-dħul solenni fil-belt, immexxija mill-Kardinal Pelagius, li ċċelebra l-quddiesa f'dik li qabel kienet il-moskea l-kbira tal-belt u li issa saret il-kattidral iddedikat lill-Verġni Marija. Ma nafux jekk San Franġisk kienx preżenti għal din iċ-ċerimonja solenni. Bosta storiċi mhumiex tal-fehma li kien għadu Damietta f'dak iż-żmien, u li telaq minn hemm wara li l-Kruċjati rebħu l-belt. Imma fuq dan nitkellmu fis-sezzjoni li jmiss.

Il-kumplament tal-istorja tal-Ħames Kruċjata ma kienet glorjuża xejn, u nirrakkontawha biss fi ftit kliem. Jean de Brienne telaq minn Damietta biex jieħu f'idejh it-tron tal-Armenja, u din kienet okkażjoni biex il-Kardinal Pelagius jiddomina s-sitwazzjoni. Sadanittant l-armata ta' al-Kamel kienet demoralizzata. Is-Sultan kien jinsab al-Mansourah, jistenna li l-Kruċjati javvanzaw fuq il-Kajr. Imma dawn ma kinux aktar lesti għal strateġija

militari organizzata. Il-fatt li akkwistaw Damietta daħħalhom f'qagħda ta' sigurtà li kellha tkun ir-rovina tagħhom. Ingħataw għall-ġlied, sokor u tbaħrid. Pelagius ma kienx kmandant militari imma ekkleżjastiku inkompetenti fl-arti tal-gwerra. Il-Kruċjati ddeċidew li jistennew lill-Imperatur Federiku II, li suppost kellu jiġi b'armata Kruċjata fl-1221, imma hu qatt ma wasal. Minflok bagħat lil Ludoviku ta' Bavaria f'Mejju 1221 b'armata tajba.

Pelagius iddeċieda li jattakka l-Kajr, imqawwi bil-wasla ta' dawn ir-rinforzi. Ir-Re Jean ġie lura fis-7 ta' Lulju u reġa' ma qabilx miegħu. Fis-17 ta' Lulju l-armata ħarġet minn Damietta u bdiet timmarċja lejn in-nofsinhar. Iltaqgħu mal-armata Eġizzjana ħdejn l-għadira ta' Manzalah, fil-fergħa tan-Nil jisimha Bahr as-Saghir. Imma ma ntebħux li waqgħu ġo nassa. Biex waslu hemm kienu qasmu kanal xott. Pelagius lanqas kien ħa miegħu provviżjonijiet suffiċjenti għall-armata, għax ħaseb li l-battalja kellha ddum ftit. Imma Mansourah ma waqgħetx kif ġieb u laħaq. F'Awwissu x-xmara Nil bdiet timtela u tfur. Al-Kamel seta' jibgħat l-iġfna tiegħu fix-xmara u jimblokka lill-Kruċjati milli jġibu l-provviżjonijiet. Fis-26 ta' Awwissu l-armata Kruċjata bdiet tirtira mingħajr ma ġġieldet. Imma sabet quddiemha diżastru, għax l-ilma kien għola u għatta l-kanal li kienu qasmu. Is-Sultan ordna li l-armata tiegħu tmur warajhom. Il-Kruċjati, l-aktar l-Ordnijiet militari, offrew reżistenza, imma kienu nofshom fis-sakra bid-disperazzjoni. Pelagius ħarab fuq ix-xmara u reġa' mar Damietta u abbanduna l-armata Kruċjata. Fl-aħħarnett kellu jċedi quddiem al-Malek al-Kamel, li din id-darba ma reġax wiegħed li jagħti Ġerusalemm lill-Kruċjati u ordnalhom iħallu l-Eġittu. Ftiehmu għal tmien snin ta' waqfien mill-ġlied u al-Kamel qalilhom li kien se jagħtihom lura r-relikwa tas-Salib, imma din ma nstabitx. Al-Kamel sellem lir-Re Jean bl-unuri kollha u fit-8 ta' Settembru 1221 l-armata Kruċjata telqet fuq l-iġfna u ħalliet l-Eġittu. Al-Malek al-Kamel reġa' daħal Damietta u hekk intemmet il-Ħames Kruċjata.

Fejn mar San Franġisk wara l-waqgħa ta' Damietta?

Din hi mistoqsija importanti, li biha rridu nikkonkludu din il-mixja li għamilna ma' San Franġisk fl-okkażjoni tat-8 ċentenarju mill-miġja tiegħu fl-Orjent u mil-laqgħa tiegħu mas-Sultan al-Malek al-Kamel. L-istudjużi moderni ma jaqblux bejniethom fuq dak li ġara wara l-1219. L-iskop tagħna hu li naraw xi jgħidu l-Fonti medjevali li jitkellmu dwar it-tmiem tal-vjaġġ ta' San Franġisk fl-Orjent, u nikkonkludu bit-teżi ta' Girolamo Golubovich bħala possibbiltà li tista' tiġi aċċettata bħala storikament korretta.

Wieħed mill-kronisti importanti ta' San Franġisk u tal-missjonijiet Franġiskani tal-bidu hu fra Giordano da Giano, li

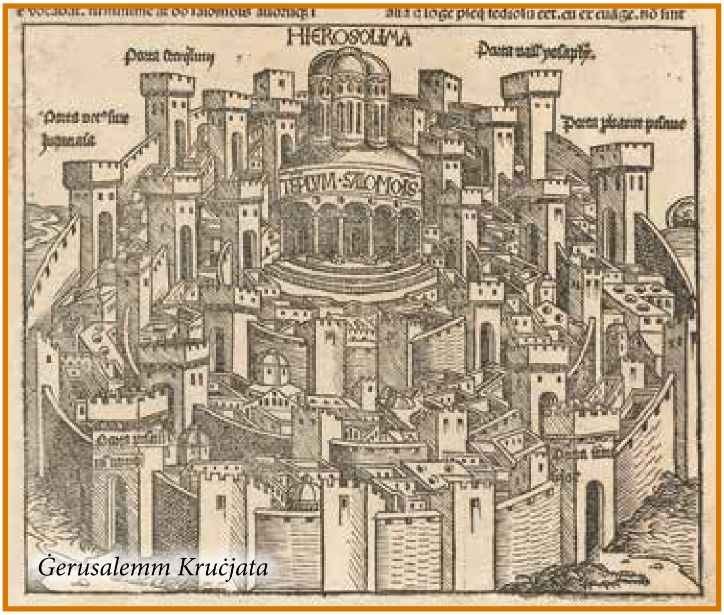

Ġerusalemm Kruċjata

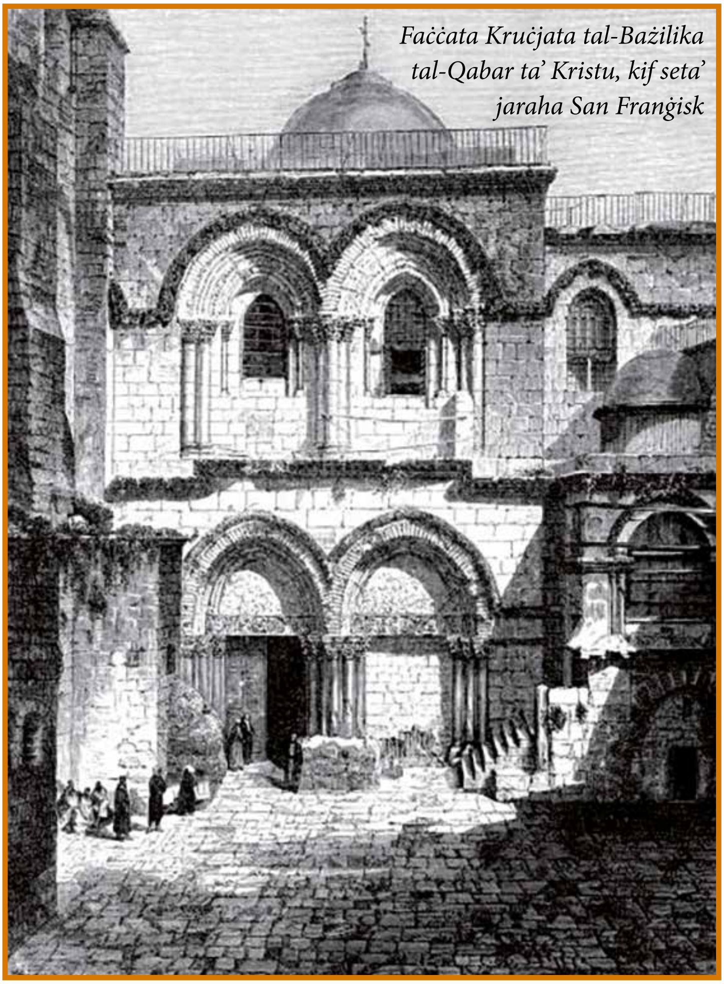

Faċċata Kruċjata tal-Bażilika tal-Qabar ta' Kristu, kif seta' jaraha San Franġisk

fl-1260 kiteb *Kronaka* li fiha jirrakkonta l-wasla ta' fra Elia f'*Outremer* bħala ministru tal-Provinċja tas-Sirja, u anke l-mawra ta' San Franġisk fl-Orjent. Hu jirrakkonta kif Franġisku ltaqa' mas-Sultan fit-13-il sena mill-konverżjoni tiegħu (jiġifieri fl-1219) meta "imħeġġeġ bix-xewqa tal-martirju, hu qasam il-perikli tal-baħar lejn l-artijiet tal-infidili u mar għand is-Sultan."

Giordano da Giano jkompli: "Meta iddeċieda li jaqsam il-baħar fil-kumpanija ta' fra Pietro Cattanio, espert u mgħallem tal-liġi, l-imqaddes Franġisku ħalla warajh żewġ vigarji: fra Matteo da Narni u fra Gregorio da Napoli. Ried li fra Matteo jibqa' Santa Marija tal-Porziuncola, biex jilqa' lil dawk l-aħwa li jiġu fl-Ordni, u li fra Gregorio jdur l-Italja biex ifarraġ lill-patrijiet" (*Chronica fratris Iordani a Iano*, in *Analecta Franciscana*, I, 11).

Ikompli jgħid li wieħed fra lajk, li Golubovich jgħid li kien jismu fra Stefano da Narni, ġie bil-moħbi mill-Italja b'kopja tal-liġijiet dwar l-astinenza li kienu ħarġu l-vigarji tal-qaddis meta ċċelebraw kapitlu bla ebda awtorizzazzjoni, u urihom lil San Franġisk u lil Pietro Cattanio. Hu qal lil San Franġisk li l-Ordni kien ta' taħt fuq mingħajr il-preżenza tiegħu. Għaldaqstant "l-imqaddes Franġisku ħa miegħu lil fra Elia, lil fra Pietro Cattanio, u lil fra Cesario (minn Speyer), u flimkien ma' aħwa oħrajn reġa' lura l-Italja" (*Chronica*, 14).

Dan ir-rakkont jixħet xi ftit dawl dwar dak li seta' ġara. Il-fra li ġie mill-Italja wasal ħdejn San Franġisk lejn il-bidu tas-sajf tal-1220, jekk naċċettaw il-possibbilità li ż-żewġ vigarji ċċelebraw il-kapitlu mingħajr awtorizzazzjoni f'Pentekoste ta' dik is-sena. Ma ninsewx li l-iġfna tal-Kruċjati kienu jaqsmu l-Mediterran fl-istaġun bnazzi, jiġifieri mir-rebbiegħa, u tul is-sajf kollu sa tmiem Settembru. Mela, jew dan il-fra wasal f'Settembru 1219 u San Franġisk irritorna l-Italja malajr malajr qabel l-għeluq tal-istaġun, inkella ġie fir-rebbiegħa tal-1220. Għalkemm bosta studjużi jridu li Franġisku rritorna l-Italja mill-ewwel, Golubovich ġustament ma jaqbilx, u jippreferi l-1220.

Fejn kien jinsab San Franġisk meta ġie l-fra li ġablu l-aħbarijiet? Nafu li hu ma damx ħafna Damietta wara l-laqgħa tiegħu mas-Sultan. Forsi baqa' hemm

sal-5 ta' Novembru 1219, meta l-Kruċjati ħadu l-belt u hemm min isostni li dam anke sat-2 ta' Frar 1220, meta daħlu trijonfalment. Imma żgur li fis-sajf tal-1220 Franġisku kien jinsab Akri fejn Elia kellu r-residenza tiegħu bħala *minister Syriae*. B'hekk hu seta' irritorna lejn l-Italja fis-sajf tal-1220. Fil-fatt, nafu li, malli wasal l-Italja, San Franġisk laqqa' lill-patrijiet għal kapitlu ġenerali fil-festa ta' San Mikiel Arkanġlu, 29 ta' Settembru 1220, li fih hu rreżenja mit-tmexxija tal-Ordni u ħalla t-tmexxija f'idejn fra Pietro Cattanio, li ħatru bħala vigarju tiegħu.

X'kien qed jagħmel San Franġisk f'Akri bejn Frar u s-sajf tal-1220? Kienu xhur li fihom hu seta' jwettaq il-ħolma tiegħu, jiġifieri li jżur il-Postijiet Qaddisa u l-Qabar ta' Kristu f'Ġerusalemm. Naraw xi jgħid Golubovich li jiddefendi din il-possibbilità fuq bażi storika.

San Franġisk fl-Art Imqaddsa

Golubovich jikkwota silta minn kitba polemika ta' fra Angelo Clareno (1248-1337), wieħed mill-patrijiet *Spiritwali* tal-bidu tas-seklu 14, li fl-1325/26, jiġifieri mitt sena wara l-mewt ta' San Franġisk, kiteb *Chronicon seu Historia septem tribulationum Ordinis fratrum Minorum* (*Kronaka jew Storja tas-seba' tribulazzjonijiet tal-Ordni tal-patrijiet Minuri*). Fil-Prologu ta' din l-opra Clareno kiteb hekk:

"It-tielet darba, wara bosta tigħrib, impedimenti, swat u taħbit, (Franġisku), bir-rieda ta' Kristu, mar quddiem is-sultan ta' Babilonja (al-Malek al-Kamel). Waqt li kien quddiemu, imħeġġeġ kollu kemm hu mill-ħuġġieġa tal-Ispirtu s-Santu, kellmu dwar Kristu Ġesù u dwar il-fidi evanġelika tiegħu b'tant qawwa u ħeġġa tal-kelma, li s-Sultan u dawk li kienu preżenti miegħu baqgħu mistagħġbin. Għall-qawwa tal-kelmiet li Kristu kien qed jgħidlu, is-Sultan, imqanqal għall-manswetudni, ta widen bil-qalb kollha; mhux biss, imma kontra dak li kienet tordna l-liġi misħuta tiegħu, hu stiednu b'insistenza biex jieqaf joqgħod fl-artijiet tiegħu u ta ordni li hu u l-patrijiet tiegħu, liberament, u mingħajr ma jħallsu l-pedaġġ, setgħu jmorru fil-Qabar ta' Kristu."

Hemm diversi studjużi li jiċħdu din il-possibilità, għax jgħidu li Angelo Clareno kiteb mitt sena wara San Franġisk u l-*Kronaka* tiegħu mhix dejjem affidabbli. L-istudjuż Giulio Basetti-Sani kien kiteb artiklu li fih wera li kien impossibbli li San Franġisk imur iżur il-Qabar ta' Kristu, għax kien hemm skomunika papali kontra l-pellegrini li jersqu lejn Ġerusalemm u jħallsu t-taxxi lis-Saraċini, fil-Bolla ta' Onorju III, *Cum carissimi*, tal-24 ta' Lulju 1217 (*San Francesco è incorso nella scomunica? Una bolla di Onorio III e il supposto pellegrinaggio del Santo a Gerusalemme*, in *Archivum Franciscanum Historicum* 65 (1972) 3-19).

Golubovich hu tal-fehma li ż-żjara ta' San Franġisk fil-Qabar ta' Kristu kienet possibbli u li Franġisku ma waqa' fl-ebda skomunika. Dan għaliex rajna li s-Sultan al-Malek al-Kamel kien ta *signaculum*, firman, lilu u lill-patrijiet Minuri, biex jivvjaġġaw liberament fit-territorji tiegħu (inkluża l-Art Imqaddsa u Ġerusalemm), mingħajr ma jħallsu l-pedaġġ lill-Musulmani. Fil-każ tal-Bażilika tal-Qabar ta' Kristu, li kienet magħluqa għall-pellegrini, imma li fiha setgħu jidħlu jitolbu jekk iħallsu l-pedaġġ lill-purtinari Musulmani, San Franġisk seta' jidħol bħala pellegrin fqir, mingħajr flus, u bil-permess tas-Sultan. U l-istess seta' jagħmel f'Betleħem u postijiet oħrajn. Mela, kemm iż-żmien li fih kien jinsab f'Akri kif ukoll iċ-ċirkustanzi storiċi jippermettu l-possibbilità vera li San Franġisk seta' mar iżur il-Qabar ta' Kristu.

Hemm saħansitra silta fil-*Chronica XXIV Generalium* li ssemmi kunvent tal-Franġiskani qrib Antjokja fis-Sirja, f'post imsejjaħ

Montana Nigra (*Montagna Nera*), fejn kien hemm foresta, li qabel kien monasteru tal-Benedittini, imma li mbagħad saru kollha Franġiskani. Il-fatt ma jidhirx li seħħ waqt il-ħajja ta' San Franġisk, imma hu xhieda li l-patrijiet Minuri kienu tferrxu minn Akri u marru anke f'postijiet oħrajn fis-Sirja. Fil-fatt, fl-1 ta' Frar 1230, erba' snin biss wara l-mewt ta' San Franġisk, il-Papa Girgor IX bagħat il-Breve *Si Ordinis fratrum Minorum*, indirizzata lill-Patrijarka ta' Antjkokja, li fiha jħeġġu jwissi lill-isqfijiet kollha tal-Orjent biex jaġevolaw il-ħidma missjunarja tal-patrijiet Minuri. Sena qabel, fl-1229, il-patrijiet kellhom l-ewwel kunvent tagħhom f'Ġerusalemm, dokumentat minn Ricoldo di Monte Croce lejn tmiem is-seklu 13, waqt il-ftehim ta' waqfien mill-ġlied bejn Federiku II u al-Malek al-Kamel. Dan il-kunvent dam sal-1244 meta t-Torok Kwareżmjani nvadew Ġerusalemm u qatlu lill-patrijiet. Il-kunvent ta' Antjokja dam sal-1268 meta din il-belt Kruċjata ntrebħet mis-Sultan Baibars al-Bunduqdari.

Dawn id-dokumenti huma leġġendarji? Ċertament ma nistgħux naqblu mat-tradizzjoni li San Franġisk kien żar il-*Montana Nigra* meta kien jinsab Akri. Il-preżenza Franġiskana f'Antjokja ma tmurx lura għal żmienu, imma l-fatt li seħħet ftit snin biss wara l-mewt tiegħu hu indikazzjoni li l-attività ta' Franġisku u tal-patrijiet li kienu Akri ma kinitx waħda passiva.

Golubovich jikkonkludi li San Franġisk irritorna l-Italja almenu lejn tmiem is-sajf tal-1220. Hu jasal biex itawwal iż-żmien sal-1221, imma dan ifisser li ma jkunx possibbli nirrikonċiljaw il-fatti storiċi, għax Pietro Cattanio kien vigarju tal-qaddis fl-Italja mid-29 ta' Settembru 1220 sa ma miet fl-10 ta' Marzu 1221, u mbagħad warajh sar vigarju fra Elia ta' Cortona. Mela San Franġisk bilfors li mar lura l-Italja f'Settembru 1220, imma wara li kellu l-possibbilità li jżur u jitlob fil-Qabar ta' Kristu. Jekk hu veru li ma għandna l-ebda xhieda dokumentarja ta' dan il-fatt fil-Fonti tas-seklu 13, is-skiet tagħhom ma jfissirx li l-fatt ma seħħx. Ma ninsewx li l-iskop tal-kronisti Kruċjati ma kienx dak li jitkellmu dwar San Franġisk, u jsemmuh biss *en passant*. Il-bijografiji jitkellmu dwar iż-żjara ta' San Franġisk għand is-Sultan al-Malek al-Kamel, u ma jsemmu xejn la dwar Akri u lanqas dwar l-Art Imqaddsa, għax dan ma kienx l-iskop tal-aġjografi li riedu pjuttost juru lil San Franġisk li mar l-Orjent biex imut martri għal Kristu.

Konklużjonijiet

Din il-ħarsa lejn avveniment li seħħ 800 sena ilu u li kien uniku fl-istorja tal-Kristjanità twassalna biex, qabel xejn, nibqgħu impressjonati bl-ammont ta' dokumentazzjoni li għandna li, b'xi mod, issemmi l-laqgħa ta' San Franġisk mas-Sultan al-Malek al-Kamel tal-Eġittu. L-istudji li saru dwar din il-ġrajja huma bla tarf, u naturalment il-bibliografija tiżdied f'din is-sena ċentenarja li rat ċelebrazzjonijiet partikulari fl-istess Damietta u f'Ġerusalemm. Forsi l-iskop

Il-laqgħa tal-Franġiskani mill-awtoritajiet Musulmani ta' Ġerusalemm

ta' dawn iċ-ċelebrazzjonijiet hu dak li jissaħħaħ is-sens ta' djalogu inter-reliġjuż, speċjalment bejn il-Kristjaneżimu u l-Islam. Imma storikament il-fatt taż-żjara ta' San Franġisk fl-Orjent kellu skopijiet oħra.

L-istudjuż Girolamo Golubovich kien pijunier fl-analiżi xjentifika tal-fonti dokumentarji dwar il-bidu tal-preżenza Franġiskana fl-Orjent. Veru li minn żmienu saru studji approfonditi minn esperti oħrajn, imma ma nkunux nagħmlu ġustizzja lil dan l-istudjuż benemeritu meta ngħidu li hu kellu l-iskop li jiddefendi t-teżi tiegħu dwar il-provi storiċi tal-preżenza tal-Franġiskani fl-Art Imqaddsa a skapitu tal-verità storika.

Hu żball li aħna nippreżentaw lil San Franġisk bil-mentalità tagħna. San Franġisk kien frott ta' żmienu. Trabba fil-mentalità Kruċjata. Kien mgħallem li l-konverżjoni tal-Misilmin kienet dmir fuq kull Kristjan. Ċertament hemm qabża bejn Franġisku żagħżugħ li ried imur mal-Kruċjati bix-xabla ħalli jsir kavallier, u Franġisku pellegrin fqajjar li jippreżenta ruħu fost il-Kruċjati bl-arma tal-Kelma ta' Kristu u tal-eżempju ta' ħajja qaddisa. Imma ma nkunux korretti li nagħmlu minn Franġisku l-qaddis tal-paċi li kkundanna lill-Kruċjati u tħabbeb mal-Misilmin. Ma ninsewx li l-mentalità "fundamentalista" Kruċjata kienet ukoll preżenti fost is-Saraċini, u li l-qabża li għamilna fi żminijietna għadha forsi ma ġietx reċiprokata b'mod sodisfaċenti. Franġisk mhux paċifista ateu. San Franġisk hu bniedem Kristjan. Ippreżenta ruħu quddiem is-Sultan bħala Kristjan, imma kien ukoll bħala Kristjan li wera lilu nnifsu fost il-Kruċjati.

Il-preżenza Franġiskana fl-Art Imqaddsa daħlet ċertament bħala alternattiva wara l-falliment tal-Kruċjati. Tassew li l-preżenza Franġiskana fl-Art Imqaddsa b'mod stabbli ma nistgħux niddokumentawha qabel l-ewwel kwart tas-seklu 14. Imma fl-ewwel mitt sena tal-ħajja tal-Ordni kien hemm patrijiet preżenti fl-Orjent: f'Akri, Ġerusalemm, Ċipru, Sirja. Minn fejn ġew dawn il-patrijiet? Min kien bagħathom? U għaliex dejjem insibuhom bħala parti mit-tessut politiku u soċjali tal-Kruċjati? Għas-sempliċi raġuni li l-patrijiet Minuri kienu jgħixu f'dinja u kultura li kienet hekk. Li nitkellmu dwar il-medjuevu bħala perjodu ta' vjolenza u kultura retrograda hu insult għall-medjuevu u għall-istess għeruq Kristjani tal-Ewropa.

F'dan l-isforz ta' Kristjanità fil-pajjiżi lil hinn mill-baħar, San Franġisk u l-Ordni li waqqaf kellhom rwol importanti. L-istoriċi moderni ppruvaw kemm il-darba jitkellmu minn dan il-fenomenu bħala aċċident marġinali tal-istorja traġika tal-Kruċjati, imma fil-fatt dan kien fenomenu li beda era ġdida fl-istorja tal-Kristjanità. U prova ta' kemm irnexxa hu sempliċement li l-"patrijiet tal-ħabel", kif inhuma magħrufa l-Franġiskani fl-Orjent, qatt ma abbandunaw il-preżenza tagħhom f'dawn l-artijiet. Donnu hemm rabta li ma tinħallx u li ssib l-għeruq tagħha fil-passi tar-raġel fqajjar Franġisk t'Assisi, li fl-1219, eżattament 800 sena ilu, irnexxielu jaqta' x-xewqa ta' ħajtu li jara b'għajnejh u jmiss b'idejh il-qawwa ħajja tal-Vanġelu. Franġisku ma għamel xejn ġdid għal żmienu. Franġisku ħoloq metodu ġdid, jekk irridu. Metodu ta' preżenza li rnexxa proprju għax kien frott ta' xewqa sinċiera li biddlet l-armata tax-xwabel u kavallieri Kruċjati f'armata ta' pellegrini fqajrin imħażżmin b'ħabel li għal 8 sekli għexu bħala missjunarji fl-"artijiet lil hinn mill-baħar."